

relevant legislative provisions. The general principles of protection of rights and interests in contractual relations should be supplemented by proper regulation of the grounds and methods of protection in relation to specific types of contractual obligations in the field of industrial property. On the basis of the conducted research, the following conclusions and proposals for improving the legislative regulation of contractual relations formed in the field of industrial property for the protection of the rights and interests of their parties are formulated: it is proposed to regulate in the laws on the protection of rights to various objects of industrial property special grounds for the termination of these contracts, their early termination, the legal consequences of the occurrence of specified legal facts, especially considering the fact that a patent or certificate certifying rights to objects of industrial property may be declared invalid or prematurely terminated; taking into account the insufficient development of the market of industrial property rights, it is proposed to enshrine in special regulations provisions on the legal penalty for certain types of breach of contractual obligations in the field of industrial property with the right to change it or not apply it by the parties; it is expedient to develop a list of operational and economic sanctions that can be effective to ensure the proper execution of a license agreement, a commercial concession agreement, etc. The proposed conclusions and suggestions are aimed at enhancing the level of protection of rights and interests of the parties to economic contracts in the area of transfer of industrial property rights from the standpoint of clearer implementation of the principle of legal certainty in the relevant legislation.

Keywords: protection of rights and interests, industrial property law, contract, economic dispute, methods of protection, operative economic sanctions.

УДК 346

DOI 10.31558/2786-5835.2024.1.14

*Дорошенко Ліна Миколаївна,
д-р юрид. наук, доцент
кафедри економічного права
та економічного судочинства*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9748-6358>

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО БЛОКУ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ РЕФОРМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті аргументується необхідність запровадження інноваційних методик у процес викладання дисциплін господарсько-правового блоку. Доводиться позитивний ефект їх застосування для отримання результатів навчання, як-от знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмних результатів навчання). Обґрунтовується доцільність апробації в навчальному процесі альтернативних, «некласичних» методик викладання з метою підвищення рівня конкурентоздатності, сучасності навчального процесу в закладах вищої освіти; актуальність впровадження таких методів організації навчально-пізнавальної діяльності, які спрямовані на передачу і засвоєння здобувачами вищої освіти знань, формування умінь і навичок (словесні, наочні й практичні методи навчання). Виокремлено види інтерактивних методик, які використовуються у сучасній юридичній освіті, а саме: творчі завдання, робота в малих групах; навчальні ігри (рольові ігри, імітаційні судові засідання, ділові

ігри); використання суспільних ресурсів (запрошення юриста-практика вузької спеціалізації, організація екскурсії до суду, інноваційних парків тощо); інтерактивна лекція, робота з технічними засобами навчання, відео- і аудіоматеріалами; «студент (або інший здобувач вищої освіти) у ролі викладача»; «кожен навчає кожного»; мозаїка; обговорення складних і дискусійних питань і проблем (дискусії, дебати, симпозиуми, турніри, круглі столи); вирішення проблем, case-study – аналіз певних ситуацій (аналіз казусів, перемовини, медіація) тощо. Продемонстровано механіку застосування окремих методів та прийомів під час вивчення тем дисциплін господарсько-правового блоку, зокрема проаналізовано проведення інтерактивного практико-орієнтованого заняття з дисципліни «Корпоративне право» – рольової гри «Імітаційні загальні збори»; розкрито дидактичні прийоми під час роботи у малих групах, впровадження методики «навчаючись – навчаю», мозкового штурму; розкрито ідею започаткування в навчальному процесі цікавої інноваційної форми – проведення case-study, а саме «Перемовин щодо укладення корпоративного договору»; проаналізовано альтернативні форми проведення підсумкового контролю в якості навчальної гри в межах дисципліни «Торгове право» тощо. Фокусується увага з метою практикоорієнтованості навчального процесу на доцільності проведення занять, як-от «Організація власної справи», де студентами аналізуються питання організації бізнесу від створення до припинення діяльності суб'єкта господарювання; використанні суспільних ресурсів, організації проведення «гостьових» лекцій, бінарних занять тощо.

На підставі проведеного дослідження зроблено висновок щодо необхідності впровадження сучасних інтерактивних інструментів, що є одним із найважливіших напрямів вдосконалення підготовки студентів-правників у сучасному освітньому процесі.

Ключові слова: юридична освіта, методики викладання, господарсько-правовий блок, інновації, інтерактивний інструментарій.

Постановка проблеми. Відповідно до положень п. 19 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту», результати навчання – це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів [1]. Як організувати процес так, щоб досягти бажаного результату? І чи достатньо в сучасній освіті використання лише традиційних форм освітнього процесу, в якому основними видами навчальних занять у закладах вищої освіти є лекція, практичне та семінарське заняття, консультація? Звісно, ні. І законодавець, розуміючи це, в положеннях ч. 3 ст. 50 вищезазначеного закону передбачив, що заклад вищої освіти має право встановлювати інші форми освітнього процесу та види навчальних занять [1]. І щоб бути цікавими, актуальними і, нарешті, конкурентоздатними, заклади вищої освіти впроваджують ці нові «некласичні» види навчальних занять. Багато уваги приділяється клінічній освіті, проводяться студентські змагання, зокрема з господарського права та процесу, організуються наукові гуртки тощо. До того ж для досягнення ефективності в навчанні та високих результатів у навчальному процесі застосовуються інтерактивні методики. Зміни в системі вищої освіти, які відбуваються у світі, обумовлені рухом у бік інноваційної парадигми освіти для конкретної особистості, необхідністю використання інтелектуально-творчого потенціалу

конкретного студента. Наслідком цього повинні стати зміни у освітньому процесі. Однією з таких змін можна вважати необхідність використання у процесі навчання студентів саме таких – інтерактивних альтернативних методів навчання. Викладачу в сучасних умовах недостатньо якісно викладати теоретичний матеріал. Наразі такою, що відповідає сучасним вимогам здобувачів вищої освіти, є синергія теорії та практичної компоненти, тому викладачу необхідно постійно підвищувати свій професійний рівень, більш творчо підходити до сучасного навчального процесу.

Метою статті є аналіз ефективних інноваційних методик викладання навчальних дисциплін господарсько-правового блоку та визначення можливостей їх потенційного застосування.

Виклад основного матеріалу. Використовувати інтерактивні методи – це означає взаємодіяти, контактувати та знаходитися у режимі діалогу зі своїми візаві. Такі методи орієнтовані на більш ефективну взаємодію студентів не тільки з викладачем, але й один з одним, і на домінування активності студентів у навчальному процесі. Зміст інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований так, що практично всі учасники є залученими у процес пізнання. Спільна діяльність студентів у процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами досягнення результату [2, с. 17]. Треба зазначити, що відбувається це в атмосфері доброзичливості і взаємної підтримки, що дає змогу не тільки отримувати нові знання, але й розвиває пізнавальну діяльність і навички взаємодії, переводить її на більш ефективні форми співробітництва. Інтерактивне навчання передбачає цілком конкретні і прогнозовані цілі. Одна з таких цілей полягає у створенні комфортних умов навчання, за яких студент відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, особистий потенціал, що робить процес навчання більш продуктивним.

Під час використання інтерактивної стратегії роль викладача різко змінюється, перестає бути центральною, він виступає лише своєрідним регулятором навчального процесу (заздалегідь готує необхідні завдання і формулює питання або теми для обговорення в групах), є контролером таймінгу і механіки виконання плану роботи, може скоригувати студентів і надати консультацію. Водночас студенти змушені самостійно використовувати додаткові джерела інформації для розв'язання того чи іншого завдання, вступати в комунікацію один з одним, спільно вирішувати поставлені задачі, долати конфлікти, знаходити спільні точки зіткнення, а за необхідності йти на компроміси. Під час цього важливо, щоб у роботі групи були задіяні всі її члени, не було придушення ініціативи або покладання відповідальності на лідерів. Також для інтерактивних методик важливо, щоб між завданнями груп існувала взаємозалежність (дотичність до вивчення

однієї теми, наприклад, «Захист корпоративних прав», або тем одного циклу – «Корпоративні права»), а результати їх роботи доповнювали один одного.

Інтерактивна діяльність на заняттях передбачає організацію і розвиток діалогового спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії, спільного вирішення загальних, але значимих для кожного учасника завдань. Інтерактивне навчання виключає домінування позиції одного студента над поглядами інших. Під час діалогового навчання учасники навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на заняттях організовується індивідуальна, парна та групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, робота з нормативно-правовими актами та іншими джерелами інформації, пропонується виконання творчих проєктів. Головною відмінною рисою інтерактивних методів навчання є ініціативність учасників в освітньому процесі, яку стимулює викладач із позиції квазіпартнерства. Синергія спільних дій викладача та студента і дає очікуваний високий результат.

Сучасна вища школа має цілий арсенал інтерактивних методик, серед яких можна виділити такі: 1) творчі завдання; 2) робота в малих групах; 3) навчальні ігри (рольові ігри, імітаційні судові засідання, ділові ігри); 4) використання суспільних ресурсів (запрошення юриста-практика вузької спеціалізації, екскурсії до суду, до інноваційних парків тощо); 5) інтерактивна лекція; 6) робота з технічними засобами навчання, відео- і аудіоматеріалами; 7) «студент (або інший здобувачі вищої освіти) у ролі викладача»; 8) «кожен навчає кожного»; 9) мозаїка (ажурна пилка); 10) обговорення складних і дискусійних питань і проблем («Займи позицію (шкала думок)», «Дискусія в стилі ток-шоу», дебати, симпозиуми, турніри, круглі столи); 11) вирішення проблем, case-study – аналіз певних ситуацій («Дерево рішень», «Мозковий штурм», «Аналіз казусів», «Перемовини та медіація») тощо.

Можна впевнено стверджувати, що використання інтерактивних методик у навчальному процесі допомагає: 1) формуванню у студентів інтересу до дисципліни; 2) оптимальному засвоєнню матеріалу; 3) розвитку інтелектуального потенціалу й самостійності; 4) напрацюванню навичок роботи в команді, толерантності до чужого погляду; 5) вихованню поваги до права кожного на власну думку, його гідності; 6) встановленню взаємодії між учасниками студентської спільноти; 7) формуванню у студентів професійних та життєвих навичок. Особливо це стало важливо в період дистанційного навчання, необхідність якого стала наслідком поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (COVID-19), а потім і введення воєнного стану.

У статті авторами сфокусовано увагу на особистому досвіді застосування сучасних методик викладання дисциплін господарсько-правового блоку. Почнемо з того, що багато студентів зараз паралельно з навчанням працює, і зокрема через це їх запит сьогодні – це набуття не тільки нових теоретичних знань, але і практичних скілзів (компетентностей), для чого і потрібне застосування сучасного інструментарію викладання навчальних дисциплін та проведення практико-орієнтованих занять. До того ж для мотивації, підтримки інтересу в аудиторії застосування альтернативних форм навчання просто необхідне, особливо зараз, в умовах постійного стресу і неможливості сконцентруватися, тому треба чергувати форми роботи – традиційні з альтернативними.

Щоб мати інформацію про сучасні підходи в організації навчального процесу, викладачі беруть участь у тематичних стажуваннях, підвищеннях кваліфікації. На прикладі власного досвіду за останній час це були, зокрема, семінар «Сучасний інструментарій викладання права: зміцнення спроможності правничих шкіл забезпечувати сучасну освіту правників майбутнього» за програмою USAID «Нове правосуддя», всеукраїнське науково-педагогічне підвищення кваліфікації «Інновації в забезпеченні якості викладання навчальних дисциплін та здійснення галузевих фахових наукових досліджень у ЗВО в умовах воєнного стану», Міжнародне науково-педагогічне стажування на тему «Інтернаціоналізація вищої освіти» у науковій установі (на базі Університету Collegium Civitas) та інші. На цих програмах та заходах відбувається обмін досвідом та навчання щодо правильного застосування цих інноваційних методик.

Тепер від причин застосування методик та чинників, які сприяють розвитку у викладача цих навичок, перейдемо до обговорення *конкретних* методик, які ефективно працюють та є актуальними (за віком, нагальністю, такими, що відповідають потребам часу тощо) для студентської аудиторії.

Наприклад, методика, яка розроблена та застосовується автором статті вже шість років поспіль у навчальному процесі у межах дисциплін «*Корпоративне право*», «*Корпоративне право та М&А*», «*Актуальні проблеми корпоративного права в IT-індустрії*» і яка вже з інноваційної перетворилася для нього на традиційну, на момент зародження цієї ідеї, розробки механіки гри і її застосування вперше була, звичайно, новаторством. Ідеться про проведення інтерактивного практико-орієнтованого заняття – рольової гри «**Імітаційні загальні збори**». Проведення такого заняття передбачено робочою програмою навчальної дисципліни, в якій зазначається, що «організація та проведення інтерактивного заняття спрямована на закріплення лекційного матеріалу, застосування інтерактивних методик в процесі навчання (робота у малих групах, рольова гра, “навчаючись – навчаю”, мозковий штурм тощо), самостійне опрацювання окремих вузьких питань за відповідною темою, передбачає аналіз нормативно-правових актів, звер-

нення до спеціальної літератури, розвиток комунікаційних навичок студента, навичок публічного виступу, організаторських здібностей, роботу з аналізу практичних вебінарів» [3, с. 8].

Треба звернути увагу на те, що завжди, коли даєш однакові завдання декільком групам студентів (декільком фокус-групам), можна не сумніватися, що результат і бачення процесу будуть абсолютно різні. Тому фіналізацією в одній групі можуть стати загальні збори акціонерів, в іншій – загальні збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю. І будуть вони проведені абсолютно у різних стилях, із різним переліком питань на порядку денному. Таке практико-орієнтоване заняття спрямоване як на здійснення поглибленого аналізу положень корпоративного законодавства, так і на набуття нових практичних скілів щодо його застосування. Студенти готують різні документи: протоколи загальних зборів, попередження про прострочення внесення вкладу, повідомлення про скликання загальних зборів учасників, бюлетень для голосування на позачергових загальних зборах акціонерів, обирають голову та секретаря зборів, приймають рішення про зміну структури управління з дворівневої на однорівневу, розглядають звіт наглядової ради акціонерного товариства, обирають членів ради директорів акціонерного товариства, виключають учасників і не тільки. Перед цим, звичайно, вони працюють у команді, розподіляють ролі, працюють у **малих групах**, аналізують додаткові джерела інформації та інтернет-ресурси (відео в інтернеті з загальними зборами, сайт НКЦПФР, Єдиний реєстр судових рішень), беруть консультації у колег-юристів, здійснюють опитування на предмет порядку проведення зборів, у якому респондентами виступають члени родини, які є акціонерами. Про це завдання студенти повідомлені з початку семестру, і підготовка до нього триває весь цей час. До того ж, особливо в період навчання онлайн, це одна з небагатьох можливостей попрацювати командою, проявити свої лідерські якості та креативність. Під час проведення таких занять дух студентської солідарності перемагає дух змагальності. Тобто над цими проєктами здобувачі вищої освіти працюють протягом цілого семестру, щоб втілити їх на одній парі в якості підсумкової роботи, але key performance indicators (KPI) від роботи над таким проєктом дуже високий та сприяє досягненню стратегічних **целей** у навчанні. Зазвичай ця форма роботи впроваджується у магістрантів, проте і на 3 курсі на навчальній дисципліні «Акціонерне право» її теж можна апробувати, можливо, в більш спрощеному варіанті. Наприклад, можна приділити увагу питанням щодо повноважень органів управління, виплати дивідендів, демонстрації різниці в обсязі права акціонерів – власників простих та власників привілейованих акцій, укладення корпоративного договору, надання згоди на здійснення значного правочину, зменшення розміру статутного капіталу тощо.

На дисципліні «*Корпоративне право*» (4 курс) цікавою інноваційною формою проведення заняття стало **вирішення проблем, case-study – аналіз певних ситуацій** («**Перемовини щодо укладення корпоративного договору**»). Перемовини були імітаційні, а емоції вирували справжні. У всіх «учасників» ТОВ було своє бачення результату щодо включення тих чи інших умов у договір. Так, учасники намагалися прийняти рішення щодо строку дії договору, можливості укласти інші корпоративні договори, обговорювали питання наявності або відсутності переважних прав учасників на придбання частки, опрацьовували умови щодо забезпечення конфіденційності договору, щодо можливості висувати кандидатури до органів управління, передбачили у проєкті корпоративного договору належні та ефективні способи захисту прав, пропонували заходи відповідальності за невиконання договору. За результатами перемовин учасники зайшли в корпоративний дедлок, проте завдяки медіатору це не закінчилось корпоративним конфліктом.

Щодо дисципліни «*Торгове право*» (вона викладається на 2 курсі), то, враховуючи вік студентів, їм взагалі подобається щось креативне втілювати в життя. Але незважаючи на слово «гра», ці так звані «ігри» потребують дуже серйозної та ґрунтовної підготовки. Так, з метою певного апгрейду навчального процесу доцільним видається використовувати альтернативні формати проведення підсумкового контролю за темами – проведення **навчальних ігор «Аукціон як організатор торгівлі», «Ярмарок як торговельний майданчик»**. Наприклад, під час підготовки до проведення інтерактивного заняття «**Аукціон як організатор торгівлі**» відбувся розподіл ролей, обрання ліцитатора, який мав опанувати техніку ведення торгів, студенти працювали у малих групах, проаналізували законодавство, передивились безліч відеоінструкцій із проведення різних аукціонів, переглянули справжні пропозиції на електронних торговельних майданчиках, ознайомились із «Прозорро», обирали лот, який викликав цікавість, ознайомились з умовами продажу активу, приймали пропозицію тощо. Так студенти відчували і справжню атмосферу аукціону, і проаналізували законодавство та практику в цій сфері. За аналогічною технікою проводила імітаційна гра «**Ярмарок як торговельний майданчик**» (за аналогією з принципом проведення «Сорочинського ярмарку»), де наявні різні товари з різними умовами їх зберігання, реалізації, повернення тощо. Були обрані організатори торговельного майданчика, які розробляли проєкти документів для відкриття ярмарку, студенти зверталися до місцевих органів самоврядування по відповідні дозвільні документи (до речі, вони всі були реальні і відповідали вимогам, органи місцевої влади вже були готові надати дозвіл на проведення, проте студенти на останньому етапі зізналися, що це експеримент), уклали договори (це вже на папері, а не в режимі реального часу) з «підприємцями», охоронними фірмами, комунальними служ-

бами (договори оренди, надання послуг, виконання робіт тощо). «Підприємці-початківці» обирали собі товар, який мав би певну специфіку у правовому регулюванні його зберігання та реалізації; організаційно-правову форму, в якій будуть здійснювати торговельну діяльність, визначалися з умовами її здійснення, отримували сертифікати відповідності, ліцензії, власноруч заповнювали необхідні заяви, аналізували умови зберігання товару та особливу увагу приділяли безпеці таких товарів. Споживачі захищали свої права, а органи державної влади здійснювали контроль та нагляд. Івент приніс не тільки нові знання, а і задоволення від процесу підготовки, від творчого підходу та спілкування.

Ще однією дисципліною економічної спрямованості є дисципліна за вибором *«Бізнес і держава: правові основи взаємодії»* (3 курс). Її систематично обирає чимало студентів. Тут на інтерактивному занятті базовими є методики **«Кожен навчає кожного»** та **«Мозаїка (ажурна пилка)»** (основою техніки «ажурна пилка» є самонавчання безпосередніми учасниками заняття, що допомагає активізувати всіх учасників, а саме кожен здобуває інформацію завдяки самостійній роботі з першоджерелами та співпраці з іншими учасниками). Група розподіляється на підгрупи (по 5–6 студентів) і після опанування всіх тем курсу відбувається презентація кожною підгрупою обраного нею бізнесу, оскільки тема кейсу **«Організація власної справи»**, тобто студентами аналізувалися питання організації бізнесу від створення до припинення суб'єкта господарювання. Тут знадобляться не тільки знання з цієї дисципліни, на якій ми опанували підходи економічних шкіл, проаналізували різні сучасні тренди бізнесу, комплаєнс-культуру, ознайомилися з питаннями контролю та нагляду з боку органів державної влади, з питаннями створення і реєстрації таких суб'єктів, особливостями організаційно-правових форм, з питаннями податкової політики держави, державної допомоги суб'єктам господарювання та ін., а і знання з господарського права, цивільного права, фінансового права, конкурентного права тощо. Тобто вагомим плюсом тут є наявність міждисциплінарних зв'язків. Це завдання взагалі з «зірочкою» – треба обрати організацію бізнесу, для якої характерною є наявність специфічних моментів, наприклад, необхідним є отримання ліцензії, емісія акцій, формування статутного капіталу відповідно до вимог, які встановлюються законодавцем. Тобто вітається навантаження цієї фабули певними особливостями, про які цікаво буде послухати іншим підгрупам. Коли студенти презентують свої бізнеси, тут не тільки робота в малих групах, а і методика «кожен навчає кожного», а саме студенти не лише опанували свої питання, але і послухали колег, ставили їм питання і в такий спосіб збагатили знаннями один одного. Ця форма вбачається дуже цікавою. Метою проведення заняття є не тільки отримання актуальних знань у різних сферах функціонування бізнесів, а і демонстрація симбіозу держави та бізнесів у ці складні часи в частині відбудови національної економіки.

До того ж із метою практикоорієнтованості навчального процесу застосовується методика «**використання суспільних ресурсів**» (*запрошення юриста-практика вузької спеціалізації, екскурсії до суду, інноваційних парків тощо*).

Наприклад, організується проведення «**гостьових**» лекцій із суддями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, представниками юридичних компаній, представниками державних регуляторів. Студентська аудиторія зазвичай бере активну участь у дискусії, і це свідчить про її інтерес до зустрічей з практиками, особливо в період дистанційного навчання. Після лекції обговорення триває у форматі «питання – відповідь» і демонструє зацікавленість студентів, актуальність заходу, високий рівень підготовки аудиторії до таких зустрічей.

До того ж проводяться **бінарні заняття** в межах різних дисциплін. У якості другого спікера запрошується вузький спеціаліст-практик, дотичний до теми заняття. Наприклад, на заняття з теми «Корпоративне управління» був запрошений завідувач сектору моніторингу та нагляду за станом корпоративного управління та корпоративними фінансами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Студентів зацікавив формат проведення семінару у формі бінарного заняття. Вони ставили питання з актуальних тем, демонструючи обізнаність щодо новел законодавства у цій сфері, високий рівень готовності до фахової дискусії з доволі складних питань функціонування ринку цінних паперів, що підкреслює необхідність розвитку співпраці з представниками різних напрямів юридичної професії.

Одним із сучасних інструментів видається проведення оглядових екскурсій, наприклад, до суду. Тут студенти бачать наочно організацію роботи у суді, відвідують Музей історії господарських судів України, отримують окремі знання з господарського процесу, під час екскурсії їх увага концентрується на вимогах до кандидатів у судді, на процедурі проходження ними конкурсу тощо. Така співпраця з судовими органами також сприяє підготовці майбутніх правників.

Висновки. Резюмуючи вищевикладене, можна зазначити, що практикоорієнтоване заняття – це сучасно, корисно, це та форма, яка допомагає відчутти себе командою, єдиним цілим і офлайн, і онлайн. Студенти набувають не тільки знань, умінь, навичок, способів мислення, а і особистих якостей, як-от відповідальність, професіоналізм, креативність, лідерство, вмотивованість, відкритість, жага до самовдосконалення, згуртованість. Звичайно, на першому місці серед очікувань від таких занять є отримання знань, проте враховуючи виклики сьогодення, для студентської аудиторії головним стає не результат, а процес. Підготовка до заняття згуртовує колектив, формує солідаристські основи, підіймає настрій, вчить комунікації один з одним. У цей час інтерактивні форми навчання набувають іншого, більш вагомого, ніж просто здійснення ефективного навчального процесу, забарвлення та значення. Впровадження сучасних інтерактивних інструмен-

тів є одним із найважливіших напрямів вдосконалення підготовки студентів-правників у сучасному освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII. *Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text> (дата звернення: 25.05.2024).
2. Дорошенко Л. М. Інтерактивні методики у сфері юридичної освіти. *Юридична освіта у сучасному вимірі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, проведеної з нагоди XI Всеукраїнського фестивалю науки, приуроченого до 80-річчя Донецького національного університету імені Василя Стуса та професійного свята науковців – Дня науки, 80-річчя з дня народження професора В. Д. Волкова (20 квітня 2017 р.) / Донецький національний університет імені Василя Стуса; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. С. 16–18.
3. Робоча програма навчальної дисципліни «Корпоративне право та М&А» / розробники: Ліна Дорошенко, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2022. 13 с. URL: <https://economic.law.knu.ua/rp/mt/day/eplaw>

Lina Doroshenko. Modern Innovative Methods of Teaching Economic and Legal Disciplines: Challenges in the Context of Legal Education Reform and Distance Learning

The article argues for the need to introduce innovative methods in the process of teaching disciplines of the economic and legal block. The author proves the positive effect of their use for obtaining such learning outcomes as knowledge, skills, abilities, ways of thinking, views, values, and other personal qualities which a person is able to demonstrate after completing an educational program (program learning outcomes). The author substantiates the expediency of testing alternative, «non-classical» teaching methods in the educational process with a view to updating, competitiveness, and modernization of the educational process in higher education institutions, namely, the relevance of introducing such methods of organizing educational and cognitive activities aimed at transferring and assimilating knowledge by higher education students, and developing skills (verbal, visual, and practical teaching methods). The author distinguishes the types of interactive methods used in modern legal education, namely: creative tasks, work in small groups; educational games (role-playing games, simulated court hearings, business games); use of public resources (invitation of a lawyer – a narrow specialization practice, organization of an excursion to the court, to innovation parks, etc.); interactive lecture, work with technical teaching aids, video and audio materials; «student (or other higher education student) in the role of a teacher»; «everyone teaches everyone»; mosaic; discussion of complex and controversial issues and problems (discussions, debates, symposiums, tournaments, round tables, etc.); problem solving, case-study – analysis of certain situations (analysis of incidents, negotiations, mediation), etc. The author demonstrates certain methods and techniques for studying the topics of the disciplines of the economic and legal block, in particular, analyzes the mechanics of conducting such an interactive practice-oriented lesson in the discipline of corporate law as the role-playing game «Simulated General Meeting», reveals didactic techniques for working in small groups. The article also discusses the implementation of the «learning by doing» methodology, brainstorming, and the idea of introducing such an interesting innovative form as a case-study, namely, «Negotiations on the conclusion of a corporate agreement», and analyzes alternative formats for conducting a final examination as a training game on economic law, etc. With a view to making the educational process more practical, the author focuses on the expediency of conducting such classes as «Organization of Own Business», where students analyze the issues of business organization from establishment to termination of a business entity; use of public resources, organization of «guest» lectures, binary classes, etc.

Based on the study, the author concludes that it is expedient to introduce modern interactive tools, which is one of the most important areas for improving the training of law students in the modern educational process.

Keywords: legal education, teaching methods, economic and legal block, innovations, interactive tools.

УДК 346.26

DOI 10.31558/2786-5835.2024.1.15

Нешик Ольга Степанівна,
суддя Господарського суду Вінницької області,
здобувач ступеня «Доктор філософії»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Статтю присвячено дослідженню питання правового режиму майна фермерського господарства. Мета статті полягає в уточненні змісту правового режиму майна фермерського господарства та розробленні пропозицій щодо удосконалення відповідних положень закону.

На підставі проведеного дослідження доводиться, що правовий режим майна фермерського господарства є підвидом правового режиму майна суб'єкта господарювання, його зміст включає статичні та динамічні елементи правового режиму майна суб'єкта господарювання, зовнішній прояв яких має певні особливості, обумовлені організаційно-правовою формою фермерського господарства. Зроблено висновок, що зміст правового режиму майна фермерського господарства визначається правом власності (правом спільної власності для фермерського господарства без статусу юридичної особи) як основним правовим титулом майна господарства.

У статті виокремлено засадничі положення правового режиму майна фермерського господарства: 1) участь членів фермерського господарства у формуванні його майна (складеного капіталу); 2) визначення переліку майна, яке може перебувати у власності фермерського господарства; 3) господарська правосуб'єктність господарства у майнових відносинах; 4) джерела регулювання майнових відносин, якими визначено закон, статут, угоду між членами господарства, договір (декларацію) про створення господарства; 5) право члена фермерського господарства на частку майна такого господарства при його ліквідації або у разі припинення членства.

На основі аналізу законодавства та судової практики обґрунтовано, що прояв елементів правового режиму майна фермерського господарства тісно взаємопов'язаний з можливістю визнавати фермерське господарство зі статусом юридичної особи корпоративним підприємством.

З метою удосконалення правового режиму майна фермерського господарства пропонується конкретизувати положення щодо формування майна (складеного капіталу) фермерського господарства шляхом внесення змін до ст. 19 Закону, а також розробити примірний статут фермерського господарства з метою забезпечення дотримання положень Закону і надання методичної допомоги особам, які бажають створити фермерське господарство, у закріпленні положень правового режиму майна такого господарства.

Ключові слова: корпоративне підприємство, майно, право власності, правові засоби, правовий режим, правовий титул, складений капітал, сфера господарювання, суб'єкт господарювання, фермерське господарство.